
УДК 81'271.12

Тетяна Коць

Інститут української мови НАН України, м. Київ

АКСІОЛОГІЧНИЙ І ЧАСОВИЙ ВИМІРИ МОВНОЇ НОРМИ

У статті проаналізовано теоретичні питання мовної норми як одного з центральних понять загальної теорії мови і категорії культури мови. Актуалізовано аксіологічні параметри мовної норми, поняття прескриптивної і дескриптивної, символічної і прагматичної, сильної і слабкої, літературної і стильової норм у зв'язку з історією розвитку літературної мови. Особливу увагу звернено на динамічні процеси української літературної норми в контексті позамовних соціокультурних чинників. Простежено зміни у мовознавчому осмисленні мовної норми і варіантності.

Ключові слова: мовна норма, літературна норма, динаміка мовної норми, дескриптивна норма, прескриптивна норма, стильова норма.

Норма — це важливе поняття загальної теорії мови і головна категорія теорії культури мови як напрямку лінгвістики, що визначає оптимальний вибір і функціонування варіантних засобів. Будь-яка розвинена мова має конкретно-історичну, соціально детерміновану норму. Вона впорядковує складну мовну структуру, консолідує національний простір. С.Я. Єрмоленко тлумачить норму як «сукупність мовних засобів, що відповідають системі мови й сприймаються її носіями як зразок суспільного спілкування у певний період розвитку суспільства» [3: 438].

У мовознавчих розвідках функціонують терміни мовна норма і літературна норма — вони близькі за значенням, але нетотожні. Поняття мовна норма ширше й охоплює характерні ознаки системи мови, норму загальнонародної національної мови, її діалектні вияви, які носії мови засвоюють стихійно. Літературна норма передбачає свідоме користування ustalеними, кодифікованими зразковими мовними формами, які закріплюються у свідомості суспільства в процесі освіти.

© Т.А. КОЦЬ, 2017

Норма виступає об'єднувальною і зміцнювальною елементом літературної мови на всіх етапах її розвитку. Вона має своє ядро — незмінний лексичний запас, чіткі граматичні механізми, орфоепічні ознаки, — що забезпечує стабільність літературної мови у часі і об'єднує національний простір. Проте мова, як і будь-який живий організм, постійно розвивається, збагачується, удосконалюється. Носії національної мови в процесі освіти засвоюють усталене ядро норми літературної мови, але постійно відчують неперервну мінливість мови, яка ставить їх перед вибором того чи того мовного явища. Зміни відбуваються переважно на периферії і кардинально не позначаються на диференційних ознаках літературної мови загалом.

Е. Косеріу тлумачить поняття мовної норми, протиставляючи її системі можливостей мови. Мовна норма, на його думку, — це реалізовані загальноприйняті можливості мовної системи, на відміну від нереалізованих можливостей системи і реалізованих, але не загальноприйнятих як нормативні [6: 173–175]. В.Г. Костомаров зазначає, що якщо систему розглядати як щось стале і незмінне, то норму як її корелят можна кваліфікувати як констант, який піддається коливанням, варіюванню і змінам. Якщо ж систему ми називаємо сукупністю істотних змін, то норму відповідно можна вважати сукупністю незначних змін у їхньому зв'язку з істотними змінами за умови аналізу переходу одних в інші [7: 9–10].

Внутрішньоструктурний і функціональний розвиток літературної мови історично зумовлений і залежить від інтралінгвальних та екстралінгвальних чинників. Динамізм мови — це процес, який забезпечує її відповідність змінним потребам комунікативної і пізнавальної діяльності людини. Як стверджує М.М. Пилинський, історична змінність мовної норми на будь-якому синхронному зрізі врівноважена відносною стабільністю, потрібною для нормального функціонування мови [11: 14]. За словами С.Я. Єрмоленко, «літературна норма, реалізуючись на синхронному рівні, завжди містить у своєму змістовому плані елементи мовної діакронії, виявляє якнайтісніший зв'язок із літературною традицією» [2:65]. Кожен стан мови позначений динамічною рівновагою, відносною стійкістю, що забезпечує передавання досвіду від покоління до покоління. Обґрунтовуючи неперервність традицій в історії української літературної мови, М.А. Жовтобрюх наголошував, що норма в історії мови — це інструмент формування літературної мови на тлі процесів взаємодії, впливу, розходження споріднених мов, вироблення визначальних ознак, які розмежовують споріднені мови [4: 15–24].

Комплексне дослідження мовної норми передбачає встановлення закономірностей розвитку літературної мови з урахуванням внутрішніх потенційних можливостей системи та у зв'язку з динамікою соціально-культурних чинників. С.Я. Єрмоленко диференціює зовнішні і внутрішні критерії літературної норми. До зовнішніх критеріїв належать: «а) культурно-історичний критерій (він визначальний на початку формування літературної мови як соціально престижного різновиду національної мови); б) критерій мовної традиції; в) критерій поширеності, або статис-

тичний критерій; г) критерій загально визнаних зразків, до яких належить мовна практика авторитетних письменників» [2: 20]. Важливим зовнішнім критерієм літературної норми є естетичний критерій, співвідносний із художньо-мовною практикою письменників, а в новітні часи — мотивований впливом авторитетних засобів масової комунікації [2: 20]. Внутрішній критерій літературної норми — це її відповідність законам системи національної мови. Усі критерії літературної мови взаємодіють між собою. У різні періоди розвитку літературної мови одні з цих критеріїв набувають більшої ваги, інші — стають другорядними.

Прийняті норми через певні проміжки часу потребують перегляду, переоцінки. Ретроспективною і найбільш експліцитною й об'єктивною формою суспільного прийняття мовної норми є кодифікація. Саме вона відбиває ті явища, які усталилися в процесі мовної практики. Кодифікацією називають систематизацію мовної норми в граматиках, підручниках, словниках, довідниках [14: 22]. Проте лінгводидактична література не завжди встигає фіксувати відповідні зміни, які відбиває мовна практика. І тому в окремі періоди історії літературної мови варто говорити про існування прескриптивної і дескриптивної мовної норми [8: 48].

Г.М. Яворська розглядає поняття дескриптивна і прескриптивна лінгвістика і вважає, що для створення літературних норм важливим є об'єктивний опис мовного матеріалу, який здійснює дескриптивна лінгвістика, та втілення приписів і рекомендацій щодо його використання, що робить прескриптивна лінгвістика [15: 299].

Прескриптивна норма — це сукупність тенденцій відбору і правил вживання мовних засобів. Її стабільність залежить від культурно-історичної ситуації, мовної структури та особливостей генези її літературної форми.

Дескриптивна норма відбиває реально вживані в мові лексеми, словоформи, мовні конструкції. Вони не завжди відповідають установленим зразкам, адже на них позначаються і стилістичний потенціал, і екстралінгвальні чинники, і постійні внутрішньосистемні пошуки. Дескриптивна норма неоднорідна і відбиває тенденції *стильових норм* — динамічного, відкритого ряду мовних одиниць, який допускає набір специфічних виразових засобів, які формуються в конкретних текстах за відповідними принципами створення відповідного функціонального різновиду (наукового, офіційно-ділового, художнього, публіцистичного, релігійного). Дескриптивну норму мовознавці фіксують у наукових дослідженнях. Порівнюючи прескриптивну і дескриптивну норми в різні періоди розвитку мови, можна помітити безупинний рух мовних явищ з однієї сфери до іншої. У процесі кодифікації через фільтр законів мовної системи відбираються певні мовні явища і в такий спосіб набувають нормативного статусу.

Сучасна літературна норма не може бути мірилом нормативності одиниць упродовж історичного розвитку мови. Кожний період мав свої особливості розуміння літературного стандарту. Українська літературна мова до кінця XIX ст. в структурному плані була відкритою, гетерогенною системою, яка водночас зберігала книжну традицію (церковносло-

в'янські елементи) і в яку необмежено проникали діалектні одиниці на всіх рівнях. На початку ХХ ст. варіантність засобів мовного вираження, неприйнятна для сучасної норми, була природним шляхом розвитку мови і пошуку прийнятної літературної норми.

Традиційно закріпленими і незмінними упродовж усього історичного розвитку мови залишаються визначальні особливості української мови — відмінні від інших споріднених слов'янських мов. Їх власне лінгвістичне усвідомлення відбулося в граматиках і словниках на початку ХХ ст. і згодом було закріплено в правописі 1928–1929 років, який став символом соборної української мови. С.Я. Єрмоленко оперує поняттям *символічна норма* і тлумачить його як «сформований в уяві мовця ідеал літературної норми, який уособлює зв'язок із народними традиціями, національним самоусвідомленням, вибором таких мовних засобів, які вирізняють українську мову з-поміж споріднених мов» [2: 257]. У 40–80-х ХХ ст. символічна норма стає неактуальною. Тенденція до максимального зближення української мови з російською позначилася на морфологічному рівні, зокрема нерозрізненні називного і кличного відмінків, словотворчих процесах (поширення активних дієприкметників на **-учий, -ючий**, іменників — назв осіб за родом діяльності із суфіком **-щик**, які витіснили з ужитку форми на **-ник**) тощо. Відбувалися суттєві зміни аксіологічних орієнтирів суспільства, що відбивалося на семантиці оцінних одиниць, стандартизації мислення. Таке підпорядкування мовних засобів визначеній комунікативній меті — однозначному для загалу розумінню потрібної інформації, яке веде до порозуміння між суб'єктом (владою) і об'єктом (народом) — С.Я. Єрмоленко називає прагматичною мовною нормою. *Прагматична мовна норма* — це одна із визначальних ознак стильової норми насамперед публіцистичного стилю, мовні засоби якого впродовж усієї історії літературної мови виконували прагматичну функцію — були інструментом впливу на масову свідомість суспільства. У 10–20-х роках ХХ ст. прагматична норма доповнювала символічну норму, яка теж працювала на утвердження національної ідентичності. У 30–80-х роках ХХ ст. сформована символічна норма поступається прагматичній нормі, яка руйнує традиційні для українського мовомислення національні, релігійні, естетичні ідеали і пропагує класові цінності позамовного світу і жорсткі рамки функціонування української літературної мови.

Українські мовознавці в синхронному і в діахронному аспектах пропонують диференціювати сильну і слабку мовні норми [2: 257]. *Сильна норма* (регулярні, традиційні реалізації кодифікованих фонетичних, лексичних, граматичних мовних одиниць), яка лежить в основі літературного стандарту і національної мови загалом, була сталою впродовж усієї історії літературної мови. Вона допускає в певних випадках диспозитивну варіантність — рівноцінне співіснування двох обґрунтованих, правильних форм, наприклад, у відмінковій парадигмі іменників чоловічого роду II відміни в давальному відмінку однини можливі варіантні закінчення **-ові, -еві** та **-у, -ю**.

Слабка норма пов'язана з прагматичною і стильовою нормою, які демонструють хитання у виборі лексичних засобів, граматичної форми тощо. Це зумовлює явище імперативної варіантності або відхилення від кодифікованої норми.

Слабкою нормою впродовж усієї історії літературної мови були форми родового відмінка однини іменників чоловічого роду II відміни. До 70-х років XX ст. семантично не мотивувала і не розрізняла їх і прескриптивна норма. Закінчення *-у/-ю, -а/-я* іменників чоловічого роду II відміни однини в родовому відмінку були нормативними варіантами. Хитання цієї слабкої норми в 90-ті роки XX ст. у мовній практиці, зокрема періодичних видань, пов'язуємо з явищем гіперизму, зумовленим активним дистанціюванням від російської мови. До слабкої норми належать також форми кличного відмінка, ступенів порівняння прикметників, словотвір назв осіб за родом діяльності. Історичні внутрішньосистемні зміни в морфологічній категорії числа (занепад двоїни) виявляють себе в слабкій нормі форми множини в поєднанні з числівниками *два, три, чотири*. Варіантність закінчень знахідного відмінка однини іменників II відміни чоловічого роду, переважно назв побутових предметів, є причиною слабкої норми синтаксичного зв'язку дієслівного керування. У 10–30-х роках XX ст. була тенденція до витіснення з ужитку форм, спільних з називним відмінком, які у 40–80-ті роки активізувалися, у кінці XX — на початку XXI ст. спостерігаємо паралельне функціонування обох морфологічних форм.

Досліджуючи мовну норму в діахронії, вже традиційно враховують динаміку рівневої структури мови, яку кодифікувала прескриптивна наука. Історія літературної мови відбиває тенденції розвитку лексичної, морфологічної і синтаксичної норм. Лексична норма регулює семантичні процеси та правила слововживання. Лексична система відкрита, динамічна і зумовлена насамперед прагматичними чинниками. Вхідження в літературний вжиток нових, найчастіше запозичених слів, їхня адаптація до внутрішніх законів мови відбувається впродовж кількох років. Писемні джерела, зокрема публіцистичний стиль, фіксують усталення їхньої фонетичної і граматичної структури, семантичні процеси, які розкриваються контекстуально. С.П. Бибик зазначає, що «певні хвилеподібні зміни в уявній діаграмі лексичного розвитку сучасної літературної мови відбуваються на тлі культурно-історичних змін у соціумі» [2: 73]. Стан лексичної норми визначає інтенсивність внутрішньосемантичних процесів актуалізації, переорієнтації, активізації-пасивізації, неологізації тощо.

Порівняно з іншими рівневими нормами граматична норма — найстабільніша впродовж усього історичного розвитку мови. Граматична будова мови у певний період історичного розвитку мови — порівняно стала система, організована за суворими законами. Проте ця система перебуває в стані постійного й активного руху. Природа граматичної будови мови, яка виявляється, з одного боку, в стабільності, а з другого — в складній внутрішній структурі, яка регулює функціонування всього мовного

організму, свідчить про гармонійне поєднання в ній чітких механізмів і потенційних можливостей.

Граматична норма об'єднує систему морфологічних, синтаксичних одиниць, їхніх категорій і форм, а також словотвірних одиниць і способів слововживання.

Морфологічні явища представлені парадигмами лексико-граматичних розрядів: відмінкових форм, форм числа, роду, ступенів порівняння, виду тощо. Внаслідок відкритості мовної системи граматичні форми окремих парадигматичних елементів видозмінюються. Це порушує ще одну проблему динаміки мовної норми — варіантність. Хронологічно обмежена варіантність слова — це безпосередній наслідок історичного розвитку, еволюції мови. Окремі варіанти слова з часом або зникають, або розподібноються. Інші функціонують у мові впродовж усього історичного розвитку. Часто вони є ознакою розбудованої стилістичної системи літературної мови.

Важливим чинником співіснування варіантів у будь-який період розвитку було визнання або невизнання їх лінгвістами, що відбивалося на кодифікації і впровадженні в мовну практику відповідних прескриптивних норм.

Виняткова рухливість притаманна словотвірній нормі. Словотвірна система тісно пов'язана з іншими рівнями мови — фонологією, морфологією, синтаксисом і граматиною в цілому. Крім того, у словотворі неможливо визначити чітку межу між його потенційними можливостями і фактичною реалізацією, між синхронією і діахронією.

Словотвірна норма визначає закономірності творення морфологічних структур похідних слів і вираження ними нових значень, фіксує зразки моделювання похідних слів у процесі деривації.

Словотвірна норма охоплює високопродуктивні і малопродуктивні моделі, а також регулює поодинокі явища, які через невідповідність установленим схемам зникають. Словотвірна норма закріплює вживання в літературній мові не лише похідних слів, а й усіх словотвірних ресурсів.

Сучасна словотвірна наука на позначення процесів творення регулярних і нерегулярних словотвірних номінацій уживає терміни *узуальне* — *неузуальне* словотворення. *Неузуальним* словотворенням називають нестандартне творення слів [5: 26]. Є.А. Карпіловська опозицію *узуальне* — *неузуальне* ототожнює з поняттями *нормативне* — *ненормативне* і наголошує, що часто потенційні слова, які відповідають словотвірній системі мови, можуть бути сприйняті як *ненормативні* з погляду лексичної норми [5: 49–50]. Термінами *нормативний* — *ненормативний* оперує культура мови. Поняття *узуальний* — *неузуальний* належать до терміносистеми словотвору.

Синтаксична норма визначає поєднання та порядок слів у реченні. Об'єктом синтаксичної норми виступають ті мовні механізми, які забезпечують цілісність усієї мовної системи. Морфологічні і синтаксичні явища тісно переплетені, тому часто важко визначити належність пев-

них граматичних явищ до морфології або синтаксису, наприклад, категорію відмінка.

Синтаксична норма не змінюється, а удосконалюється. На створення нового синтаксичного зразка, зазвичай, працюють сотні років, десятки поколінь мовців. Завдяки таким тривалим динамічним процесам граматична норма на кожному етапі історії літературної мови досконала і слугує об'єднанню часової і просторової парадигми національного мовного простору.

Соціально-політичні умови впродовж історичного розвитку порізному впливали і на актуалізацію двох традиційних аспектів аналізу мовної норми української літературної мови — власне мовного (відповідність системі мови) і соціально-історичного або аксіологічного (відібраність і закріпленість реалізацій у процесі комунікації). Аксіологічний критерій був визначальним на початку ХХ ст. — у період формування літературного стандарту. Важливим для створення прескриптивної норми того часу був компромісний естетичний критерій відбору джерельної бази. Еталоном літературної мови вважали твори Т. Шевченка і П. Куліша. О. Курило стверджувала, що важливими для мовознавців — нормалізаторів української мови — були лише зразки художніх творів, стилізовані народною мовою [9: 5]. В. Сімович, наслідуючи традицію церковних діячів, у своїй граматиці подав список «правильних» авторів та творів, які на той час були зразком у вивченні української мови: Т. Шевченко, П. Куліш, І. Вагилевич, Г. Квітка-Основ'яненко [13: 6]. Мовознавці, посуті, кодифіковували традиційну для них мову художньої літератури.

У 30–60-ті роки ХХ ст. літературну норму розглядали насамперед як заборону, яка категорично визначає, що правильне, придатне, а що неправильне і неприпустиме. У кінці ХХ — на початку ХХІ ст. лінгвістичні акценти у визначенні мовної норми змінюються. С.Л. Попов наголошує, що в дефініціях мовної норми авторитетність її джерела поступається місцем критерієві соціальному: лінгвісти почали усвідомлювати, що мовні правила стихійно утверджують не мовознавці, а суспільство в цілому [12: 18].

Сьогодні норму переважно сприймаємо як вибір. Вона пропонує брати з мови найпридатніше у визначеному контексті, у відповідній комунікативній ситуації. Норма — це результат відбору мовних елементів (лексичних, морфологічних, синтаксичних, орфоепічних) із переліку наявних традиційних у мові одиниць, новотворів, повернених із пасивного запасу минулого засобів, у процесі їх соціальної оцінки. Мовна норма у будь-який історичний період розвитку літературної мови є виразником цінностей доби, які змінюються і стають регулятором мовної поведінки суспільства і відповідно позначаються на референційних об'єктах для вербалізації, виборі мовних засобів, стратегії і тактиці вербальної взаємодії. Цінності визначають мовну поведінку, актуалізують естетичний критерій вибору мовних одиниць, виступаючи основою мотивації і функціонуючи в системі ціннісних орієнтирів народу. Залежно від культурно-

історичних, соціальних умов розвитку суспільства актуалізується різна аксіологічна наповнюваність мовних одиниць, які виходять за межі традиційних мовних рівнів і формують тексти як часові маркери історичного розвитку мови. Новий, зрозумілий, сприйнятний для соціуму зміст, нове осмислення подій чи явищ, які відповідають настроям епохи, відбивають модні тенденції, часто стають запорукою актуалізації і закріплення в мовній практиці відповідних мовних форм, які можна розглядати як реалізований у певних умовах потенційний елемент мовної системи.

Теоретичне осмислення ціннісних параметрів мовної норми — це підґрунтя створення прескриптивних праць нового формату, які б могли відповісти на всі часові запити суспільства і стати взірцем літературної мови для всього українського простору.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. *Єрмоленко С.Я.* Кодифікація норми // Українська мова. Енциклопедія. — К., 2007. — С. 269.
2. *Єрмоленко С.Я., Бирик С.П., Коць Т.А.* та ін. Літературна норма і мовна практика. — К., 2013. — 320 с.
3. *Єрмоленко С.Я.* Мовна норма // Українська мова. Енциклопедія. — К., 2007. — С. 438.
4. *Жовтобрюх М.А.* Давні традиції в новій українській літературній мові // Мовознавство. — 1970. — № 5. — С. 15–24.
5. *Клименко Н.Ф., Карпіловська Є.А., Кислюк Л.П.* Динамічні процеси в сучасному українському лексиконі. — К., 2008. — 336 с.
6. *Косериу Э.* Синхрония, диахрония и история / Э. Косериу // Новое в лингвистике. — М. : Изд-во иностранной литературы, 1963. — Вып. III. — С. 143–343.
7. *Костомаров В.Г.* Некоторые теоретические вопросы культуры речи / В.Г. Костомаров, А.А. Леонтьев // Вопросы языкознания. — 1966. — № 5. — С. 66–69.
8. *Коць Т.А.* Про прескриптивну і дескриптивну норму в граматиці // Культура слова. — Вип. 72. — К., 2010. — С. 47–54.
9. *Курило О.* Уваги до сучасної української літературної мови. 3-е вид. — К., 1925. — 250 с.
10. *Панов М.В.* Из наблюдений над стилем сегодняшней периодики / М.В. Панов // Язык современной публицистики: Учеб. пособие / [Отв. ред. М.В. Шульга]. — М. : Госкомиздат, 1988. — С. 4–27.
11. *Пилинський М.М.* Мовна норма і стиль. — К. : Наук. думка, 1976. — 286 с.
12. *Попов С.Л.* Русская грамматическая вариантность в когнитивно-эволюционном освещении // Под ред. И.И. Степанченко. — Харьков, 2014. — 304 с.
13. *Сімович В.* Граматика української мови. — К. —Ляйпціг [Б.Р.], — 587 с.
14. *Струганець Л.В.* Динаміка лексичних норм української літературної мови ХХ ст. — Тернопіль : Астон, 2002. — 352 с.
15. *Яворська Г.М.* Прескриптивна лінгвістика як влада. — К., 2000. — 286 с.

Статтю отримано 04.10.2017

Tetyana Kots

Institute of the Ukrainian Language of National Academy of Sciences of Ukraine, Kyiv

AXIOLOGICAL AND TEMPORARY MEASURES OF LINGUISTIC NORM

The article analyzes theoretical questions of the linguistic norm as one of the central concepts of the general theory of language and the category of language culture. Actualized axiological parameters of the linguistic norm, the concept of prescriptive and descriptive, symbolic and pragmatic, strong and weak, literary and stylistic norms in connection with the history of the

development of the literary language. Particular attention is paid to the dynamic processes of the Ukrainian literary norm in the context of extra-language socio-cultural factors. Changes in linguistic comprehension of linguistic norm and variability are traced.

The norm is an important concept of general theory of language and the main category of the theory of culture of language as a direction of linguistics, which determines the optimal choice and functioning of the variant means. Any developed language has a concrete historical, socially deterministic norm. It organizes a complex linguistic structure, consolidates the national space.

The language norm in any historical period of the development of the literary language is the expression of the values of the times that change and become the regulator of the linguistic behavior of society and respectively affect the reference objects for verbalization, the choice of linguistic means, strategies and tactics of verbal interaction. Values determine linguistic behavior, actualize the aesthetic criterion of choice of linguistic units, acting as the basis of motivation and functioning in the system of value orientations of the people.

A new, understandable, socially sensible content, a new understanding of events or phenomena that correspond with the mood of the era, reflect fashion trends, often become a guarantee of actualization and consolidation of the corresponding language forms in the language practice, which can be regarded as a potential element of the language system implemented in certain conditions.

Keywords: *linguistic norm literary norm, the dynamics of language rules, descriptive norm prescriptive norm stylistic norm.*

Мовна мозаїка

KOZAK SYSTEM чи «KOZAK SYSTEM»?

Вражає різноманіття індивідуальних назв гуртів, музичних і хорових колективів тощо. Одні з них є словами української мови, переданими кириличними літерами, інші — словами, написаними латинськими літерами. Перші назви відповідно до правила чинного «Українського правопису» (див.: § 38, п. 15 а), 18; § 124, п. 3) беруть у лапки (пор.: *Пісню створив ще 1987 року гурт «Банита Байда»...* (Україна молода, 27.12.2016); *Куплет пісні виконав київський дитячий хор «Зернятко»...* (Україна молода, 27.12.2016); *Дует «Писанка» — унікальний та неповторний колектив* (Україна молода, 19 — 20.01.2017), другі — переважно не беруть (пор.: *На Святвечір, перед католицьким Різдвом, схожий подарунок зробив і гурт Kozak System, презентувавши «Різдвяну баладу»* (Україна молода, 27.12.2016); *Гурт TaRuta відвідав у лікарні волонтера Логістичного центру допомоги бійцям АТО* (Новинний портал «Погляд», 03.06.2016); *Український рок-гурт O. Torvald зумів феєрично перемогти із треком Time в національному відборі на «Євробачення-2017»...* (Телеканал «1 + 1», 26.02.2017), що суперечить зазначеному правилу.

Отже, індивідуальні назви гуртів, музичних і хорових колективів, переданих як кириличними, так і латинськими літерами, **потрібно брати в лапки.**

Катерина Городенська